ANTONIO TIZZANO
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2005. november 17. [1]

1. A T-208/01. sz., Volkswagen kontra Bizottság ügyben 2003. december 3-án hozott ítéletével (EBHT 2003., II-5141. o.) az Európai Közösségek Elsőfokú Bírósága megsemmisítette az EK-Szerződés 81. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban 2001. június 29-én hozott 2001/711/EK bizottsági határozatot [2] (a továbbiakban: a megtámadott határozat), amely szankciót alkalmazott a Volkswagen AG-val szemben azért, mert az megállapodást kötött az eladói hálózatába tartozó németországi forgalmazókkal, amelynek célja a Passat modellű gépjárművek eladási árának rögzítése volt. Az Európai Közösségek Bizottsága jelen ügyben azt kéri a Bíróságtól, hogy semmisítse meg ezt az ítéletet.

I – A tényállás és az eljárás

A – *A jogvita alapját képező tényállás*

2. A megtámadott ítélet a jogvita alapját képező tényállást az alábbiak szerint írja le:

„1. A Volkswagen AG (a továbbiakban: Volkswagen vagy a felperes) a gépjárműgyártási ágazatban működő Volkswagen-csoport holdingtársasága és egyben legnagyobb vállalkozása. A Volkswagen által gyártott gépjárműtermékeket az Európai Közösség területén kizárólagos és szelektív forgalmazási rendszer keretében értékesítik azon kereskedők segítségével, akikkel a felperes általános forgalmazási szerződést kötött.

2. A forgalmazási szerződés 1995 szeptemberében és 1998 januárjában érvényes változata 4. cikkének (1) bekezdése szerint a Volkswagen szerződéses területet biztosít a kereskedő részére a szállítások és a szervizelés érdekében. Ellenszolgáltatásként a kereskedő vállalja a rábízott területen az értékesítés, valamint a szervizelés intenzív promócióját, valamint a piac potenciáljának optimális kiaknázását. A forgalmazási szerződés (1989 januárjában érvényes változata) 2. cikkének (6) bekezdése, illetve e cikk (1995 szeptemberében és 1998 januárjában érvényes változatának) (1) bekezdése szerint a kereskedő kötelezettséget vállal »a [Volkswagen], a Volkswagen forgalmazási szervezet és a Volkswagen védjegy védelmére és ezek minden eszközzel történő promóciójára«. A forgalmazási szerződés előírja továbbá,

1 – Eredeti nyelv: olasz.

2 – COMP/F-2/36.693 – Volkswagen-ügy (HL L 262., 14. o.).

hogy »a kereskedő e célból az új Volkswagen gépjárművek értékesítésére, az alkatrészek raktározására, a szervizelésre, az értékesítési promóciókra, a reklámozásra, a képzésre, valamint a Volkswagen különféle tevékenységi területei műszaki színvonalának biztosítására vonatkozó valamennyi utasítást végrehajtja a megállapodás végrehajtásával kapcsolatban«. Végül a forgalmazási szerződés 8. cikkének (1) bekezdése szerint »a [Volkswagen] nem kötelező ajánlott árat tesz közzé a végső árak és az engedmények tekintetében«."

B – *A megtámadott határozat*

3. Egy gépjárművásárló panasza nyomán a Bizottság közigazgatási vizsgálatot indított, amely az EK 81. cikk (1) bekezdése esetleges megsértésének megállapítására irányult a Volkswagen Passat modell németországi forgalmazói árának rögzítésével kapcsolatban. A vizsgálat végén a Bizottság meghozta a megtámadott határozatot, amelyben:

– megállapította, hogy a Volkswagen megsértette az EK 81. cikk (1) bekezdésének rendelkezéseit azzal, hogy „a Volkswagen Passat modell eladási árát rögzítette oly módon, hogy a német márkakereskedőket arra utasította, hogy ne adjanak ügyfeleiknek engedményt, illetve csak korlátozott engedményt adjanak e modell értékesítése során" (1. cikk);

– a Volkswagenre 30,96 millió euró összegű bírságot szabott ki (2. cikk).

4. A határozat indokolásában a Bizottság ragaszkodott annak bizonyításához, hogy i. a Volkswagen árkartell megállapodást kötött a német márkakereskedőkkel a Passat modellek eladási áráról (56–69. pont); ii. a fenti megállapodás célja a verseny korlátozása volt (70–74. pont); iii. a megállapodás érzékelhetően hatással volt a tagállamok közötti kereskedelemre (81–91. pont), és a vitatott megállapodásra nem vonatkozhatott az EK 81. cikk (3) bekezdése szerinti egyéni vagy csoportos mentesítés (93–96. pont).

5. Különösen az első kérdéssel kapcsolatban, amely a jelen fellebbezés tárgya, a Bizottság összehangolt árpolitikára következtetett abból a három, valamennyi márkakereskedésnek, valamint abból az öt, csak bizonyos márkakereskedéseknek – a Volkswagen által – megküldött levélből (a továbbiakban: a vitatott felszólítások), amelyekben a gépjárműgyártó arra utasította a forgalmazókat, hogy ne adjanak (vagy csak nagyon korláto-

zott mértékben adjanak) kedvezményeket a Passat eladásakor, és ezen utasítások be nem tartása esetén jogkövetkezményekkel fenyegette őket (29–55. pont).

6. A Bizottság szerint ezek az utasítások a Volkswagen részéről nem egyszerű egyoldalú magatartást, hanem az EK 81. cikke értelmében vett megállapodást jelentettek, amennyiben az egymást követő kereskedelmi szerződéseken keresztül beágyazódtak a gyártó és a márkakereskedések folyamatos kereskedelmi kapcsolatába (57–59. pont). Tulajdonképpen az következik „az Európai Közösségek Bíróságának következetes ítélkezési gyakorlatából, [hogy] a márkakereskedői hálózatban a megállapodás a gyártó forgalmazási politikájába való, a szerződő felek részéről történő kifejezett vagy hallgatólagos beleegyezésén alapul. Ezért a levelek a Volkswagen AG és a szerződéses márkakereskedők közötti megállapodások egyik elemét képezik, mivel a köztük fennálló folyamatos üzleti kapcsolat részének kell tekinteni őket, a meglévő általános megállapodás (forgalmazási szerződés) alapján" (57. pont).

7. A közösségi bíróság kifejtette, hogy „a gépjárműgyártó által a vele szerződésben álló márkakereskedőkhöz küldött felszólítás akkor minősül megállapodásnak, ha annak célja »[...] a márkakereskedők befolyásolása [...] a (gyártóval vagy az importőrrel kötött) szerződés végrehajtása során)«". A Bizottság szerint ez a feltétel világosan teljesül a jelen ügyben (62. pont).

8. Következésképpen a Bizottság úgy véli, hogy „nem szükséges megválaszolni azt a kérdést, hogy a német Volkswagen-márkakereskedők mennyiben változtattak ténylegesen az árképzésükön a körlevelek és a felszólítások hatására" (68. pont).

9. Végezetül a Bizottság elutasította a Volkswagen azon érvét, amely szerint a márkakereskedők még hallgatólagosan sem fogadhatták el a kérdéses árpolitikát, mivel azt nemhogy a forgalmazási szerződés nem írja elő, de az még e szerződés 8. cikkének (1) bekezdésével ellentétes is lenne.

10. Ezzel ellentétben – a Bizottság szerint – a vitatott felszólítás a fent nevezett szerződés egyik pontján, a 2. cikk (6) bekezdésén alapul (64. pont). Így „következésképpen nem fogadhatunk el semmilyen ellentmondást a kérdéses felszólítás és a forgalmazási szerződés 8. cikkének (1) bekezdése között. E szerződéses rendelkezés szerint »[a Volkswagen] a végleges ár és a kedvezmények kapcsán nem kötelező ajánlásokat tesz az árra«. E szerződéses rendelkezés következő bekezdései szerint ezeket az ajánlásokat bele kell foglalni a márkakereskedő és a gyártó között alkalmazandó árak és a vásárlói kedvezmények számításába. Az a tény, hogy ez a mechanizmus jogot biztosít a gyártó számára arra, hogy nem kötelező javaslatokat

tegyen az árra, nem nyújt biztosítékot a márkakereskedők számára arra nézve, hogy a gyártó soha nem fog kötelező utasításokat adni az ár tekintetében, például a forgalmazási szerződés 2. cikkének (1) bekezdése alapján" (65. pont).

C – Az Elsőfokú Bíróság előtti eljárás és a megtámadott ítélet

11. Az Elsőfokú Bírósághoz 2001. szeptember 10-én benyújtott keresetlevelével a Volkswagen kérte az Elsőfokú Bíróságtól a vitatott határozat megsemmisítését, másodlagosan pedig a nevezett határozatban kiszabott bírság összegének csökkentését.

12. 2003. december 3-i ítéletében az Elsőfokú Bíróság helyt adott a Volkswagen által benyújtott, az EK 81. cikk (1) bekezdésének a jelen ügyben való alkalmazhatóságával kapcsolatos elsődleges keresetnek, és megsemmisítette a megtámadott határozatot azzal az indokkal, hogy szerinte „a Bizottság a vitatott felszólítással kapcsolatban nem szolgáltatott [...] bizonyítékot a felperes és a márkakereskedői között fennálló akarategységről". [3]

13. A felperes által hivatkozott kifogás értékelésénél az Elsőfokú Bíróság először is – különösen a Bayer kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre [4] utalva – arra emlékeztetett, hogy „a megállapodás EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti [...] fogalmának középpontjában legalább két fél akarategysége áll, amelynek kifejezési formája nem lényeges, feltéve, hogy az a felek szándékát hűen tükrözi", [5] ebből kiindulva pedig, „a gyártó döntése a vállalkozás egyoldalú magatartásának tekinthető", [6] így nem tartozik a fent nevezett rendelkezés hatálya alá.

14. Az EK 81. cikk (1) bekezdésének alkalmazásában tehát – folytatja az Elsőfokú Bíróság – „azokat az eseteket, amelyekben valamely vállalkozás valóban egyoldalú intézkedést tett valamely más vállalkozás kifejezett vagy hallgatólagos részvétele nélkül, [el kell] különíteni azoktól az esetektől, amelyekben az egyoldalú jelleg kizárólag látszólagos. Míg az előbbi nem tartozik az EK 81. cikk (1) bekezdésének hatálya alá, az utóbbit vállalkozások közötti megállapodásnak kell tekinteni, amely így a fenti cikk hatálya alá tartozik. Ez az eset áll fenn különösen akkor, ha a gyártó által a kereskedőivel fennálló szerződéses viszony keretében látszólag egyoldalúan elfogadott versenykorlátozó magatartások és intézkedések e kereskedők legalább hallgatólagos támogatását élvezik". [7]

3 – A megtámadott ítélet 68. pontja.

4 – A T-41/96. sz., Bayer kontra Bizottság ügyben 2000. október 26-án hozott ítélet (EBHT 2000., II-3383. o.).

5 – A megtámadott ítélet 32. pontja

6 – A megtámadott ítélet 33. pontja.

7 – A megtámadott ítélet 35. pontja.

15. Mindazonáltal e tekintetben az Elsőfokú Bíróság hangsúlyozta, hogy „[...][az állandó közösségi ítélkezési gyakorlatból [8]] az következik, hogy a Bizottság állapíthatja meg, hogy valamely gyártó által a forgalmazókkal fenntartott szerződéses viszony keretében alkalmazott látszólag egyoldalú magatartás tulajdonképpen az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében vett vállalkozások közötti megállapodás alapja, ha a Bizottság nem bizonyítja a többi fél részéről a gyártó által képviselt magatartás kifejezett vagy hallgatólagos elfogadását". [9]

16. A fenti megállapításokat követően az Elsőfokú Bíróság rátért az EK 81. cikk (1) bekezdésének a kérdéses ügyre való alkalmazhatóságának vizsgálatára, és megállapította, hogy a Bizottság elismerte, hogy „nem bizonyított az, hogy a vitatott felszólításokat a gyakorlatban alkalmazták". Ennek pedig az az oka, hogy a Bizottság nem ítélte szükségesnek ennek vizsgálatát, mivel – szerinte – a kereskedők a forgalmazási szerződés aláírásának pillanatában hallgatólagosan és előzetesen elfogadták a Volkswagen forgalmazási politikáját. [10]

17. Az Elsőfokú Bíróság mindazonáltal elutasította ezt a feltevést. Szerinte ugyan lehet úgy tekinteni, hogy miután mérlegelték a törvényes forgalmazási szerződés megkötését, már korábban elfogadtak „egy jogszerű szerződéses fejleményt, amelyet vagy a szerződés tartalmazott előre, vagy amely olyan fejlemény, amelyet a kereskedő a kereskedelmi szokások vagy a jogszabályok alapján nem utasíthat vissza". [11] Ezzel szemben nem vélelmezhető, hogy „egy jogsértő fejleményt" a kereskedők előre elfogadtak [12]. Ebben az esetben a „jogsértő szerződéses fejlemény elfogadása csak azután következik be, hogy a kereskedő tudomást szerez a gyártó által kívánt fejleményről". [13]

18. A Bizottság által hivatkozott, de tévesen értelmezett ítélkezési gyakorlat – az Elsőfokú Bíróság véleménye szerint – megerősíti, hogy

– „az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti megállapodás létének megállapítása érdekében bizonyítani kell az akarategységet"; és hogy

– „ennek az akarategységnek meghatározott magatartásra kell kiterjednie, amelyet ezért a feleknek az elfogadáskor ismerniük kell". [14]

8 – Az Elsőfokú Bíróság különösen a 32/78., 36/78–82/78. sz., BMW Belgium és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1979. július 12-én hozott (EBHT 1979., 2435. o.), a 107/82. sz., AEG kontra Bizottság ügyben 1983. október 25-én hozott (EBHT 1983., 3151. o.), a 25/84. és 26/84. sz., Ford kontra Bizottság egyesített ügyekben 1985. szeptember 17-én hozott (EBHT 1985., 2725. o.), a C-277/87. sz., Sandoz prodotti farmaceutici kontra Bizottság ügyben 1990. január 11-én hozott (EBHT 1990., I-45. o.) és a Bayer kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítéletekre hivatkozott.

9 – A megtámadott ítélet 36. pontja.

10 – A megtámadott ítélet 38–40. pontja.

11 – A megtámadott ítélet 45. pontja.

12 – Ua.

13 – Ua.

14 – A megtámadott ítélet 56. pontja.

19. Ugyanakkor „a Bizottság állításával ellentétben az ítélkezési gyakorlatból nem következik, hogy valamely felszólítás szerződésbe történő foglalásának meghatározó eleme lenne az, hogy ez a felszólítás befolyásolni igyekszik-e a kereskedőt a szóban forgó szerződés végrehajtásában. Ha ez így lenne, akkor az, hogy a gyártó a kereskedőinek felszólítást küld, rendszeresen megállapodás megállapítását vonná maga után, amennyiben az ilyen felszólítás – a meghatározásából eredően – befolyásolni igyekszik a kereskedőket a szerződésük végrehajtásában". [15]

20. E megfontolások alapján az Elsőfokú Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy megalapozatlan a Bizottság azon állítása, amely szerint „a szerződés aláírása [...] a [vitatott] felszólítások előzetes hallgatólagos elfogadásával járt", és nem szükséges tehát „bizonyítani, hogy a kereskedők ténylegesen beleegyeztek a felszólításokba". [16]

21. Végezetül az Elsőfokú Bíróság elutasította a Bizottság másodlagos kifogását, amely szerint a forgalmazási szerződés 2. és 8. cikkének együttes rendelkezéseiből mindenképpen következetni lehet arra, hogy a kereskedők elfogadták a kérdéses intézkedéseket.

22. Egyrészt az Elsőfokú Bíróság tulajdonképpen úgy vélte, hogy a forgalmazási szerződés 2. cikkének (1) vagy (6) bekezdése, amely szerint „a kereskedő kötelezettséget vállal »a Volkswagen forgalmazási szervezete és a Volkswagen védjegy védelmére, és minden lehetséges módon biztosítja azok promócióját«, [...] úgy értelmezhető [...], hogy csak a jogszerű módokra hivatkozik. A fenti ellenkezőjének állítása tulajdonképpen azt jelentené, hogy a semlegesen megfogalmazott szerződéses rendelkezésből arra a következtetésre jutnánk, hogy a kereskedők jogsértő szerződést írtak alá". [17]

23. Ugyanerre a következtetésre jutunk – folytatja az Elsőfokú Bíróság –, amennyiben úgy ítéljük meg, „hogy a Volkswagen a vitatott felszólításokban a forgalmazási szerződés 2. cikkére hivatkozott [...]. Valójában ugyanis a forgalmazási szerződés 2. cikke és a vitatott felszólítások közötti szerves kapcsolat léte csak objektív módon bizonyítható az érintett rendelkezések vizsgálatával, az egyik szerződő fél utólagos nyilatkozatától függetlenül. Márpedig ahogyan azt fentebb kifejtettük, a nevezett 2. cikknek a kifejezéseiből is az következik, hogy ez a rendelkezés semmiképpen sem vetíti előre a szerződés versenyellenességét". [18]

24. Másrészt az Elsőfokú Bíróság hangsúlyozta, hogy a szerződés 8. cikke (1) bekezdé-

15 – A megtámadott ítélet 57. pontja.
16 – A megtámadott ítélet 59. pontja.
17 – A megtámadott ítélet 63. pontja.
18 – A megtámadott ítélet 66. pontja.

sének „megfogalmazása szintén semleges, sőt inkább megtiltja annak lehetőségét, hogy a Volkswagen kötelező ajánlott árat tegyen közzé". [19]

25. A fentebb kifejtett megfontolások alapján az Elsőfokú Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a Bizottság nem bizonyította, hogy a német márkakereskedők beleegyezésüket adták a Volkswagen árpolitikájához, valamint hogy ebből kiindulva a megtámadott határozatot az EK 81. cikk (1) bekezdésének megsértésével hozták meg. [20]

D – *A Bíróság előtti eljárás*

26. 2004. február 16-án benyújtott fellebbezésében a Bizottság azt kéri, hogy a Bíróság i. helyezze hatályon kívül a megtámadott ítéletet; ii. határozathozatal céljából utalja vissza az ügyet az Elsőfokú Bírósághoz; és iii. kötelezze a Volkswagent a költségek viselésére.

27. Az alperes egyértelműen ellenzi e kérelmeket, és kéri, hogy a Bíróság utasítsa el a fellebbezést, és kötelezze a felperest a költségek viselésére.

19 – A megtámadott ítélet 64. pontja.

20 – A megtámadott ítélet 68. pontja.

28. Az írásbeli szakasz befejezése után, amelynek során második beadványváltásra is sor került, a feleket a 2005. szeptember 29-i tárgyaláson meghallgatták.

II – Jogi elemzés

29. Fellebbezésének egyetlen jogalapjában a Bizottság az Elsőfokú Bíróság azon értékelését vonja kétségbe, amely szerint a Volkswagen azon felszólításai, amelyekkel a kereskedőit arra intette, hogy ne adjanak kedvezményeket a Passat modellek eladásánál, nem jelentenek az EK 81. cikk (1) bekezdés értelmében vett megállapodásokat. A Bizottság szerint az Elsőfokú Bíróság a „megállapodás" fogalmának túlzottan szűk értelmezését fogadta el, és így megsértette a hivatkozott rendelkezést.

A felek érvei

30. A fellebbező elsődlegesen előadja, hogy az Elsőfokú Bíróság által elfogadott értelmezés ellentétes az állandó ítélkezési gyakorlattal, [21] amely szerint az EK 81. cikk értelmé-

21 – A Bizottság különösen a AEG kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítéletre, a Ford kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítéletre, valamint a C-2/01. P. és C-3/01. P. sz., BAI és Bizottság kontra Bayer egyesített ügyekben 2004. január 6-án hozott ítéletre (EBHT 2004., I-23. o.) hivatkozik.

ben vett megállapodás áll fenn pusztán azon tény alapján, hogy valamely gyártó az itt vizsgált felszólításokhoz hasonló felszólításokat küld a vele folyamatos – már létező általános szerződésben szabályozott – kereskedelmi kapcsolatban álló forgalmazók részére. Ugyanígy a joggyakorlat által kialakított ugyanezen irányvonal szerint valamely kereskedőnek a szelektív forgalmazói hálózatba történő befogadása mindig magával vonja a gyártó forgalmazási politikájának kifejezett vagy hallgatólagos elfogadását. [22]

31. Ezekben az esetekben az Elsőfokú Bíróság állításával ellentétben a megállapodás fennállásának megállapításához nem szükséges azt bizonyítani, hogy a forgalmazók kifejezetten beleegyeztek a kérdéses intézkedésbe. Az sem feltételezhető, hogy a forgalmazási szerződés megkötésével a kereskedő a gyártó forgalmazási politikáját csak a jogszerű fejlemények, vagy legalábbis csak azon intézkedések tekintetében fogadja el, amelyekről tudomást szerez.

32. A fellebbező álláspontja szerint a megtámadott ítélet tehát – elszakadva a korábbi joggyakorlattól – túl szigorú feltételeket támaszt a vertikális versenykorlátozásokkal kapcsolatos megállapodások létének bizonyításához.

33. A Bizottság kifogásolja továbbá, hogy a megállapodás fogalmának a megtámadott ítéletben adott értelmezése – azon túl, hogy ellentétes az állandó ítélkezési gyakorlattal – nem vesz tudomást a szelektív forgalmazási szerződések természetéről és jellegzetességeiről. Ezek a szerződések tulajdonképpen olyan általános keretet jelentenek, amely több éven keresztül alkalmazható, így a jövőben folyamatosan kiegészítendő és pontosítandó a felek elvárásainak, a piaci feltételeknek, a technikai fejlődésnek stb. a függvényében. Márpedig amennyiben ezek a fejlemények nem láthatóak előre a szerződés megkötésének pillanatában, a megállapodások bizonyos szempontok szerint – ahogyan azt a Bíróság a Ford kontra Bizottság ügyben hozott ítéletében elismerte – szükségképpen a gyártó későbbi döntéseire utalnak. A forgalmazási szerződés aláírása tehát a forgalmazó részéről szükségképpen ezen intézkedések előzetes elfogadásával jár.

34. A Bizottság végezetül sérelmezi az Elsőfokú Bíróság által a „törvényes" és „jogsértő" szerződéses fejlemények között tett megkülönböztetést (lásd fentebb a 17. pontot), amelyből többek között az Elsőfokú Bíróság – a fellebbező szerint tévesen – arra a következtetésre jutott, hogy i. jogszerű forgalmazási szerződés megkötésekor a forgalmazó csak a jogszerű szerződéses fejleményeket fogadja el; és ii. a semleges módon megfogalmazott szerződéses kitötés csak „jogszerű" intézkedésekre irányulhat.

35. Márpedig a Bizottság szerint ez a különbségtétel nem releváns annak bizonyí-

22 – A Bizottság különösen a C-70/93. sz., Bayerische Motorenwerke ügyben 1995. október 24-én hozott (EBHT 1995., I-3439. o.) ítéletre és a C-338/00. P. sz., Volkswagen kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 18-án hozott ítéletre (EBHT 2003., I-9189. o.) hivatkozik.

tása során, hogy a forgalmazó elfogadta-e a gyártó által előírt rendelkezést. Tulajdonképpen – ahogyan azt a Bíróság a forgalmazási szerződésekkel kapcsolatos ítéleteinek alapját képező tényállások is megerősítik – tökéletesen jogszerű vagy teljesen semleges szerződéses kikötések alapján is lehet jogsértő intézkedéseket hozni.

36. A Bizottság hozzáteszi, hogy ez a gyakorlatban nehezen alkalmazható feltétel lenne, mivel nem lenne mindig könnyű a forgalmazók számára különbséget tenni a jogszerű és a jogsértő intézkedések között, különösen amikor ez a mérlegelés az e tárgyban alkalmazandó mentességre vonatkozó szabályok értelmezését teszi szükségessé.

37. Ezzel ellentétben a Volkswagen úgy véli, hogy az Elsőfokú Bíróság megfelelően alkalmazta az EK 81. cikk (1) bekezdését a jelen ügyre, és különösen hogy a „megállapodás" fogalmának a megtámadott ítéletben adott értelmezése nem ellentétes az állandó közösségi ítélkezési gyakorlattal.

Értékelés

38. A jelen kereset ismét az EK 81. cikk (1) bekezdése – pontosabban a „megállapodás" fogalma – alkalmazásának érzékeny kérdését veti fel, a gyártók által a forgalmazóikkal fenntartott kereskedelmi kapcsolatok keretében alkalmazott látszólag egyoldalúan elfogadott intézkedések tekintetében. [23]

39. Még pontosabban: meg kell állapítani, hogy – a Bizottság állításának megfelelően, illetve az Elsőfokú Bíróság álláspontjával ellentétben – vélelmezhető-e, hogy valamely forgalmazási megállapodás megkötésével a kereskedő előzetes beleegyezését adja az így létrehozott viszony keretében a gyártó által később elfogadott intézkedésekhez, ideértve a jelen ügyben vizsgált magatartásokhoz hasonló versenyellenes magatartásokat is.

40. Mivel mind a Bizottság, mind a Volkswagen – igaz, e két fél ellentétes következtetésekre jutott – a Bíróság a forgalmazási szerződések tárgyában hozott számos ítéletére hivatkozva válaszolta meg ezt a kérdést, célszerűnek tűnik, hogy mindenekelőtt igyekezzünk világossá tenni a fent hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmét és terjedelmét.

23 – A BAI és Bizottság kontra Bayer ügyre vonatkozó indítványomban az EK 81. cikk értelmezésével kapcsolatos hasonló kérdéseket vizsgáltam, bár a ténybeli háttér eltért a jelenlegitől. A fenti ügyben – a jelen üggyel ellentétben – a gyártó és a viszonteladók tulajdonképpen semmilyen forgalmazási szerződést nem kötöttek, és a gyártó semmiféle felszólítást vagy kérést nem küldött a nagykereskedőknek, „csupán" értékesítési kvótarendszert hozott létre azért, hogy megakadályozza vagy korlátozza a párhuzamos behozatalt. Ez az indítvány ugyanakkor a vertikális korlátozások tárgyában született közösségi ítélkezési gyakorlatról szóló elemzést tartalmaz, amelyre még visszatérek, és amely legalábbis részben hasznosnak tűnhet jelen ügy kapcsán is (lásd különösen a 49–78. pontot).

41. E tekintetben a minket érintő kérdés kapcsán úgy tűnik, hogy a Bíróság két, a gyártók és kereskedők közötti viszony keretében elfogadott intézkedéstípusról állapította meg, hogy azok csak látszólag egyoldalú intézkedések, tehát valójában valódi megállapodások.

42. Az első típus azokra az intézkedésekre vonatkozik, amelyeket maga a forgalmazási szerződés ír elő. E tekintetben a közösségi bíróság úgy ítélte meg, hogy a forgalmazó azzal, hogy olyan megállapodást ír alá, amely előírja, vagy legalábbis lehetővé teszi, hogy a gyártó utólagos intézkedéseket fogadjon el, előzetes beleegyezését adja ahhoz, hogy elfogadja ezen intézkedéseket. Tehát ez utóbbiakat úgy kell tekinteni, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésének hatálya alá tartoznak, amennyiben lefedi őket az a forgalmazási szerződés, amelytől „ezeket elválaszthatatlannak" kell tekinteni.

43. Álláspontom szerint ezt a logikát követik a Ford kontra Bizottság ügyben, az AEG kontra Bizottság ügyben és a Bayerische Motorenwerke ügyben hozott – a Bizottság által a saját feltevésének alátámasztására felhozott – ítéletek.[24] A Ford kontra Bizottság ügyben hozott ítéletben a Bíróság valójában elvetette a felperes vállalatoknak a szállítások korlátozásával kapcsolatos bizonyos intézkedések állítólagos egyoldalú jellegére vonatkozó érvelést, megállapítva, hogy a Ford forgalmazási szerződése „lehetővé [tette], hogy egyes kérdéseket a gyártó később döntsön el", és e döntések közé tartoztak – ahogyan azt a fenti szerződés I. melléklete kifejezetten előírta – a gépjárműmodellek szállításáról hozott döntések is.[25] Hasonlóképpen – bár a megfelelő ítéletek indokolásából nem derül talán ki ennyire világosan – az AEG kontra Bizottság ügyben és a Bayerische Motorenwerke ügyben is megállapításra került, hogy a korlátozó intézkedések a megfelelő szerződéseken alapulnak,[26] így a Bíróság arra a következtetésre juthatott, hogy a gyártó magatartása vagy döntése nem egyoldalú aktus, mivel beágyazódik „a vállalkozásnak a viszonteladóival fenntartott szerződéses kapcsolataiba".[27]

44. Ugyanebből a nézőpontból kell megemlíteni a valamivel későbbi, Volkswagen kontra Bizottság ügyben hozott ítéletet is, amelyben a Bíróság kimondta, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése alkalmazható az e gyártó által az olasz márkakereskedőkkel szemben elrendelt szállításkorlátozásokra; a Bíróság arra a tényre alapította ítéletét, hogy „a forgalmazási szerződés *előírta* a szállítások korlátozásának lehetőségét".[28] Következésképpen „azzal, hogy az olasz márkakereske-

24 – Ezekben az ügyekben gyakorlatilag annak bizonyításáról volt szó, hogy a gyártók által elfogadott intézkedések önállóak-e, és elkülönülnek-e a forgalmazási megállapodásoktól, vagy ilyen vagy olyan módon e megállapodásokon alapulnak-e, és e tényből kifolyólag figyelembe kell-e venni őket annak mérlegelésénél, hogy e megállapodások összeegyeztethetőek-e a versenyszabályokkal. Az ítéletek részletesebb elemzése kapcsán lásd a Bayer kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványomat (különösen a 68–74. pontot).

25 – A fent hivatkozott ítélet 20. pontja.

26 – Lásd az AEG kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 38. és 39. pontját és a Bayerische Motorenwerke ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 17. pontját.

27 – A Ford kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 21. pontja és az AEG kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 38. pontja. Lásd szintén a Bayerische Motorenwerke ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 17. pontját.

28 – A fent hivatkozott ítélet 64. pontja. Kiemelés tőlem.

dők elfogadták a [fent hivatkozott forgalmazási] szerződést, a beleegyezésüket adták olyan intézkedéshez, amelyet azután az Olaszországból származó újrakivitelek megakadályozására használtak fel". [29]

45. A közösségi ítélkezési gyakorlat által megállapított másik, csak látszólag egyoldalú intézkedéstípus olyan körülményekhez kapcsolódik, amelyekben nincsenek releváns szerződéses rendelkezések, vagy akár egyáltalán nincs szerződés, és azon a feltételezésen alapul, hogy a gyártó kéréseibe történő beleegyezés nem csupán kifejezett módon, hanem hallgatólagosan is adható. Ezekben az esetekben tehát a fenti kérésekre adott beleegyezés azon személyek magatartásából vezethető le, akikhez a gyártó a kéréseket intézte, mégpedig azzal a következménnyel, hogy a megállapodást megkötöttnek kell tekinteni, amennyiben e kérésekre válaszul a viszonteladók konkrét magatartásukkal fejezik ki jóváhagyásukat. [30]

46. Éppen ebben a viszonylatban vélte úgy a közösségi bíróság a Sandoz-ügyben hozott ítéletben a megállapodás fogalmát különösen tágan értelmezve, hogy „[a] termékeknek a vevő általi több ízben történő megrendelése és a »tilos az export« szavakat tartalmazó számla vevő általi, ellentmondás nélküli kifizetése [e szerződéses kitétel] hallgatólagos elfogadásának minősül". [31] Tehát a Bíróság *anélkül, hogy ellenőrizte volna, hogy a kérdéses termékeket később ténylegesen exportálták-e, vagy sem,* elismerte a „hallgatólagos beleegyezés" egyik formáját – és úgy tekintette, hogy a „megállapodás" létrejött –, azon puszta tényből kifolyólag, hogy a nagykereskedők, a kérdéses mondatnak a számlákon való feltüntetése ellenére nem ellenezték e mondatot, és továbbra is rendszeresen rendeltek a kérdéses gyógyszergyártó vállalkozástól.

47. A Bizottság állításával ellentétben az imént vizsgált ítéletekből nem tűnik ki tehát, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésének értelmében vett megállapodás létének bizonyításához elegendő egyszerűen azt megállapítani, hogy a gyártó intézkedést fogadott el a viszonteladóival fenntartott kereskedelmi kapcsolatainak keretében, és/vagy ez utóbbiak meghatározott forgalmazói hálózat tagjai. [32] Ezzel szemben az a meghatározó, hogy a forgalmazók beleegyezésüket adták-e a kérdéses jellegzetes intézkedéshez, akár előzetesen, a szerződéses kikötésekben (első

29 – Uo., 65. pont.

30 – Lásd különösen a BMW Belgium és társai kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 28., 29. és 37. pontját.

31 – A fent hivatkozott ítélet 11. pontja. Lásd szintén a BAI és Bizottság kontra Bayer ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 142. pontját.

32 – Lásd különösen e tekintetben a BAI és Bizottság kontra Bayer ügyben hozott, fent hivatkozott ítéletet, amelyben a Bíróság megjegyezte, hogy „csupán az a tény, hogy egymás mellett létezik egy magában semleges megállapodás és egy egyoldalúan kötelezővé tett versenykorlátozó intézkedés, nem egyenértékű a fent nevezett rendelkezés által tiltott megállapodással. Ebből kifolyólag pedig az az egyszerű tény, hogy a gyártó által elfogadott intézkedés, amelynek célja vagy hatása a verseny korlátozása, a gyártó és a nagykereskedői között fennálló folyamatos kereskedelmi kapcsolatok keretébe illeszkedik, nem elegendő ahhoz, hogy ilyen megállapodás létére következtessünk" (141. pont).

eset), akár utólagosan, többé-kevésbé kifejezett elfogadó nyilatkozattal (második eset).

48. Tehát az EK 81. cikk alkalmazása nem lehetséges annak ellenőrzése nélkül, hogy létezik-e az érintett gazdasági szereplők részéről közös akarat valamely meghatározott magatartás vagy intézkedés elfogadására. A felek akaratának ilyen fajta egyezősége tulajdonképpen nem csupán az EK 81. és az EK 82. cikk közötti alkalmazhatóság határát jelöli, tudniillik a megállapodásokra, illetve az egyoldalú magatartásokra vonatkozó szabályok közötti határt, hanem a megállapodás fogalmát is meghatározza.

49. Visszatérve a jelen ügyre, és figyelemmel az eddig folytatott elemzés következtetéseire, először is úgy vélem, hogy nem lehet az Elsőfokú Bíróságnak felróni – ahogyan azt a Bizottság teszi –, hogy tévesen alkalmazta az EK 81. cikk (1) bekezdését, amikor bizonyítékot követelt a német márkakereskedők azon akaratáról, amellyel beleegyezésüket adták a Volkswagennek az árak vonatkozásában adott egyedi felszólításaihoz, még ha e felszólítások illeszkedtek is a korábban már létező megállapodás által szabályozott folyamatos kereskedelmi kapcsolataikba, és még ha a kereskedők egy szelektív forgalmazási hálózat tagjai is. Azzal, hogy „a [vitatott] felszólításoknak a márkakereskedők általi tényleges elfogadásáról bizonyítékot" követelt, [33] az Elsőfokú Bíróság semmi mást nem tett, mint alkalmazta, ahogyan azt láttuk, az e tárgyú közösségi ítélkezési gyakorlatból származó elveket.

50. Márpedig ennek bizonyításához a Bizottság két különböző megközelítést alkalmazhatott volna a fentebb említett joggyakorlatból származó megoldásokkal összhangban.

51. Az első – a formálisabbnak minősíthető – megoldás azt követelné meg, hogy a fellebbező bizonyítsa, hogy a forgalmazási szerződés rendelkezési lehetővé teszik a Volkswagen számára, hogy a kérdéses intézkedésekhez hasonlóakat fogadjon el.

52. A második megoldás – amely jobban figyelemmel van a jogviszonyban részt vevő felek valós súlyára – más területre összpontosítja az elemzést, mégpedig a német márkakereskedőknek a kedvezményekkel kapcsolatos felszólítások megküldését követő konkrét magatartására. A Bizottságnak tehát bizonyítania kellett volna, hogy a kereskedők hallgatólagos beleegyezésüket adták a gyártó új politikájához, amikor végrehajtották, vagy legalábbis ilyen vagy olyan módon elfogadták a Volkswagen felszólításait.

33 – A megtámadott ítélet 59. pontja.

53. Hozzáteszem, hogy ez utóbbi megközelítés alkalmazása a Sandoz-ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet értelmével és terjedelmével kapcsolatos értelmezés érzékeny problémáját vetette volna fel. Azt kellett volna ellenőrizni tulajdonképpen, hogy a Bizottság következtethet-e a márkakereskedők beleegyezésére csupán a vitatott felszólítások ez utóbbiak általi vitatásának (esetleges) hiányából, vagy mérlegelnie kellett volna továbbá, hogy léteznek-e olyan tények, amelyek lehetővé teszik annak feltételezését, hogy az ilyen közvetlen és valójában kissé leegyszerűsítő következtetést nem igazolható a jelen ügyben.

54. Előrebocsátom, hogy a jelen fellebbezés mérlegelésének keretében a Bíróságnak nem kell foglalkoznia ezzel a problémával, mivel a Bizottság nem alkalmazta a fent kifejtett megközelítést annak érdekében, hogy bizonyítsa a márkakereskedők beleegyezését. Tulajdonképpen azzal, hogy elemzését kizárólag a szelektív forgalmazási szerződés létére alapította, amelynek aláírása a vitatott intézkedések előzetes elfogadásával járna, [34] a fellebbező úgy ítélte meg, hogy „nem szükséges megválaszolni azt a kérdést, hogy a német Volkswagen-márkakereskedők a levelek és felszólítások hatására ténylegesen módosították-e árképzésüket, és ha igen, milyen mértékben" (a megtámadott ítélet 68. pontja), hasonlóképpen ahhoz a kérdéshez, hogy a márkakereskedők elmulasztották-e a vitatott felszólítások vitatását. [35]

55. A fent említett második eset lehetőségét kell tehát még ellenőrizni, tudniillik azt, hogy a Bizottság ténylegesen támaszkodhatott-e a kérdéses forgalmazási szerződésre annak megállapítása érdekében, hogy ármegállapodás jött létre a Volkswagen és német márkakereskedői között.

56. E tekintetben azonban az Elsőfokú Bíróság már megállapította, hogy a gyártó által a márkakereskedők számára a kedvezmények vonatkozásában előírt tilalom a forgalmazási szerződés egyik rendelkezésére sem alapítható. [36] Márpedig ez a megállapítás az Elsőfokú Bírósághoz benyújtott bizonyítékoknak (különösen a szerződés Bizottság által hivatkozott kikötéseinek) tulajdonítható bizonyító erő mérlegeléséhez kapcsolódik.

34 – A tárgyalás során a Bizottság egyébként kifejezetten megerősítette e megközelítést.

35 – A megtámadott ítélet 38. és 39. pontja. Egyébként a megtámadott határozatban a Bizottság a felek magatartására (például a Volkswagen által a márkakereskedőknek megküldött vitatott felszólítások be nem tartásának hiánya esetén felmerülő jogkövetkezményekkel való fenyegetésre) utal csupán azon feltevésének alátámasztására, amely szerint a vitatott felszólítások „a forgalmazási szerződésen alapulnak", és így a forgalmazók előzetesen elfogadták őket (lásd a megtámadott határozat 66. pontját, valamint a megtámadott ítélet 60. pontját). Továbbá azok az egyszerű magatartások, amelyeket a márkakereskedők jelentős része elfogadott, és amelyekre a Bizottság hivatkozott, nem alkalmasak arra, hogy bármilyen formájú beleegyezést bizonyítsanak a kérdéses *egyedi* intézkedés vonatkozásában. Tulajdonképpen – ahogyan az magából a megtámadott határozatból is kitűnik – „a forgalmazók bizottsága" által a jelentős kedvezmények vonatkozásában megfogalmazott, közülük néhány által elfogadott bírálatok „egy másik új gépjárműmodellel", az A4 Golffal, és nem a vitatott felszólítások tárgyát képező Passat modellel kapcsolatosak (lásd a megtámadott határozat 43–67. pontját). Analóg módon a Bizottság felmérte a Volkswagen igazgatósága és a Volkswagen és Audi márkakereskedők egyesülete között az ármegállapítással kapcsolatos vitákat, azonban azok kimeneteléről nem szolgáltatott pontosabb információt, és nem adott felvilágosítást arról, hogy e viták során tárgyalták-e a vitatott felszólítások kérdését (lásd a megtámadott határozat 36–41. pontját).

36 – Lásd a megtámadott ítélet 62–67. pontját.

Tehát a „tényállás" vizsgálatáról van szó, ez pedig olyan fajta mérlegelés, amely az állandó ítélkezési gyakorlat szerint nem tartozik a Bíróság ellenőrzési hatáskörébe, kivéve a bizonyítási elemek elferdítésének esetét. [37] Márpedig a Bizottság nem hivatkozott ilyen elferdítésre a jelen eljárás keretében.

57. Mindezt leszámítva meg kell állapítani, hogy az Elsőfokú Bíróság következtetése – számomra úgy tűnik – érdemben nehezen megkérdőjelezhető. Tulajdonképpen megállapítható, hogy amellett, hogy a forgalmazási szerződés 2. cikkét (lásd fentebb a 2. pontot) – amelyen a Bizottság szerint a vitatott felszólítások alapulnak – semleges módon fogalmazták meg, semmilyen módon nem említi az árpolitikát, miközben pontosan előírta, hogy a forgalmazási politika számos kérdésében (például az alkatrészellátásban, a vásárlás utáni szolgáltatásoknál, a reklámnál, a képzésnél stb.) a márkakereskedőknek „tiszteletben kell tartania [...] minden követelményt", amelyet a gépjárműgyártó támaszt.

58. Ráadásul a kérdéses intézkedést a szerződés egyik, a jelen ügyben releváns rendelkezése kifejezetten kizárta, mégpedig a 8. cikk, amely alapján a Volkswagen „a végső ár és a kedvezmények vonatkozásában csak nem kötelező árajánlásokat [adhatott]".

59. Így tehát álláspontom szerint pontosan az a tény különbözteti meg világosan a jelen ügyet a fent hivatkozott korábbi ítélkezési gyakorlattól, amelyben a Bíróság úgy ítélte meg, hogy a gyártó által elfogadott intézkedés a forgalmazási megállapodás aláírásán alapszik, hogy a vitatott intézkedéseket a forgalmazási szerződés semmilyen módon nem írta elő, illetve nem fogadta el (lásd fentebb a 42–44. pontot).

60. Véleményem szerint mindebből az következik, hogy az Elsőfokú Bíróság jogosan ítélte úgy, hogy „a megtámadott határozatban a Bizottság nem bizonyította a [Volkswagen] és a márkakereskedői közötti, a vitatott felszólításokkal kapcsolatos akarategységet", [38] valamint azt, hogy ezt a döntést az EK 81. cikk (1) bekezdésének megsértésével hozta meg.

61. Ebből kiindulva azt indítványozom a Bíróságnak, hogy utasítsa el a jelen fellebbezést.

37 – A C-7/95. P. sz., Deere kontra Bizottság ügyben 1998. május 28-án hozott ítélet (EBHT 1998., I-3111. o.) 21. és 22. pontja. Ugyanebben az értelemben lásd többek között a C-280/99. P. – C-282/99. P. sz., Moccia Irme és társai kontra Bizottság ügyben 2001. június 21-én hozott ítélet (EBHT 2001., I-4717. o.) 78. pontját; a C-122/01. P. sz., T. Port kontra Bizottság ügyben 2003. május 8-án hozott ítélet (EBHT 2003., I-4261. o.) 27. pontját; a C-204/00. P., C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben 2004. január 7-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-123. o.) 47. és 49. pontját, valamint a C-116/03. P., Fichtner kontra Bizottság ügyben 2004. július 9-én hozott végzés (az EBHT-ban nem tették közzé) 33. pontját.

38 – A megtámadott ítélet 68. pontja.

III – A költségekről

62. Az eljárási szabályzat 69. cikke 2. §-a alapján és a fellebbezés elutasítása kapcsán adott végkövetkeztetésekre tekintettel úgy vélem, hogy a Bizottságot kell kötelezni a költségek viselésére.

IV – Végkövetkeztetések

63. Az előzőek alapján azt indítványozom a Bíróságnak, hogy:

„– utasítsa el a fellebbezést;

– kötelezze az Európai Közösségek Bizottságát a költségek viselésére”.